

Slutrapport för Klimatstrategi Linköpings stift 2015- 2020

Arbetet med Linköpings stifts klimatstrategi påbörjades med ett energieffektiviseringsprojekt mellan åren 2011 och 2013, där mer eller mindre samtliga uppvärmda fastigheter gick igenom för att kartlägga besparingspotential och föreslå åtgärder. Själva klimatstrategin med konkreta mål och delmål samt en vision om att Linköpings stift som helhet inte ska bidra till den globala uppvärmningen – vi ska helt enkelt ta vår del av ansvaret.

Nu har arbetet runt om i stiftet pågått i fem år och strategins första målår 2020, har precis passerat, det är därför dags att summera de resultat som uppnåtts i förhållande till de mål som satts. Samtidigt pågår ett parallellt arbete med att revidera och skärpa vissa av de uppsatta målen i linje med ett gott strategiskt miljöarbete och ständiga förbättringar.

Hur såg det då ut för ca fem år sedan och vad har hänt? Under rubrikerna som följer går de olika områden som beskrivs i klimatstrategin igenom för att se vad som förändrats och målen följs upp. Fokus ligger på statistik och mätbara mål samt genomförda åtgärder, satsningar och aktiviteter. En mer beskrivande text på nytt "Nuläge" återfinns i den reviderade strategin som underlag för nya och reviderade mål. Då 2020 minst sagt inte varit ett normalt verksamhetsår på grund av rådande pandemi samt att vi har nästan ett års fördröjning innan kvalitetssäkrad statistik för helåret finns tillgänglig så är samtlig statistik sammanställd från 2019 om inte annat klart anges.

Uppföljning av mål

Övergripande mål

Till 2020 ska klimatbelastningen minska med minst 30 procent (inom de områden vi i dag kan mäta).

Det vi i huvudsak kan mäta är klimatpåverkan från våra fastigheter och el-användning. Resors klimatpåverkan är sannolikt mycket stor men innebär även idag en stor utmaning att mäta. Vi kan som bäst där göra uppskattningar, här pågår ett intensivt arbete för att hitta vägar framåt både i projektform och i samverkan med nationell nivå.

Enligt de kvalitetssäkrade siffror vi har för våra fastigheter och vår el-användning 2019 så är minskningen fram till dess **67 %**. Om vi räknar med det vi vet om fram till och med 2020 så landar vi på en minskad klimatbelastning på 73 %, men då bör man beakta att 2020 på grund av pandemin inte kan sägas vara ett särskilt normalt år. Under delar av 2020 har dessutom Norrköpings kyrkogårdsförvaltning arbetat med en ombyggnation av sitt krematorie vilket också kan ha påverkat utfallet. Klart är i alla fall att vi med god marginal uppnår målet till 2020.

Om sammanfattning av måluppfyllelse för delmål

För varje område nedan finns i strategin ett antal delmål, under varje del finns utöver text, diagram och statistik också en sammanfattning av måluppfyllelse mål för mål. Utöver rött kryss/grön bock för ej uppnått respektive uppnått så anges med pilar en generell trendriktning för respektive målområde fram till 2045. Frågetecken innebär att målet inte är möjligt att mäta eller att vi idag inte har säkra mätmetoder för att tillförlitligt kunna kvantifiera målet eller bedöma utvecklingen.

Byggnader

Endast en av församlingarna av alla församlingar och pastorat valde att stå utanför energieffektiviseringsprojektet. Den genomgång som då gjordes visade då att total yta på uppvärmda byggnader var ca 260 000 m². Byggnaderna värmdes i huvudsak upp av eldningsolja, fjärrvärme, pellets och el. Besparingspotentialen beräknades uppgå till 24 % av energiförbrukningen och 27 % av koldioxidutsläppen. Se tabell 1 och jämför tabell på sidan 19 i strategin.

Motsvarande siffra idag, efter att vi fått ett fungerande fastighetsregister på plats är 301 220 m², fördelat på totalt 801 byggnader, delar av vissa byggnader har ej uppvärmda ytor, som tex vapenhus och kyrktorn men som ingår i den totala ytan. Det finns också 25 stycken byggnader som ej är uppmätta och därmed saknar uppgift.

Energiförbrukningen har totalt sett minskat med 13 % och koldioxidutsläppen har minskat med hela 67 %. Fokus har legat på att minska fossilberoendet vilket varit helt korrekt sett till den övergripande målsättningen, däremot så har inte varje enskilt delmål uppnåtts fullt ut.

Vi kan bland annat se att el-förbrukningen inte minskat som tänkt samtidigt som det förefaller logiskt eftersom man samtidigt bytt ut oljepannor till värmepumpsanläggningar eller direktverkande el vilket snarare ökar el-förbrukningen. På vissa håll har satsningar också skett på el-bilar och laddstationer för dessa, i dagsläget så sker ingen särredovisning av den el som förbrukas där och övrig fastighetsel, något som också påverkar möjligheten att uppnå målen.

	2011-12		2019	
	Uppmätt värde	Besparingspotential	Uppmätt värde	Faktisk besparing
Totalt förbrukad energi (MWh/år)	40 900 (42782)	9 760	37 092	5 691 (13%)
Varav eldningsolja	2 900 (3456)	1 500	1 532	1 924 (56%)
Varav fjärrvärme	14 300 (14578)	2 100	13 274	1 304 (9%)
Varav pellets	807	160	277	530 (66%)
Varav el	22 900 (23941)	6000	21 791	2 150 (4%)
Utsläpp av CO₂ (ton/år)	5000 (5147)	1 350	1673	3 474 (67%)

Tabell 1: Sammanställning av förändrad energianvändning i Linköpings stift, 2011/-12 till 2019, kolumn tre visar även den ursprungligt uppskattade besparingspotentialen för olika energislag och den femte och sista kolumnen visar på faktiskt besparing.

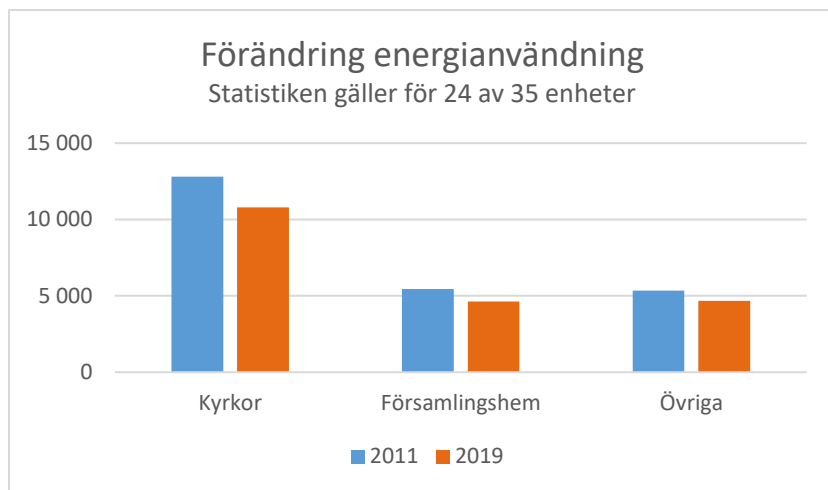


Diagram 1: Förändring av total energianvändning (uppvärmning och el) från 2011 (2012 i vissa fall) till 2019.

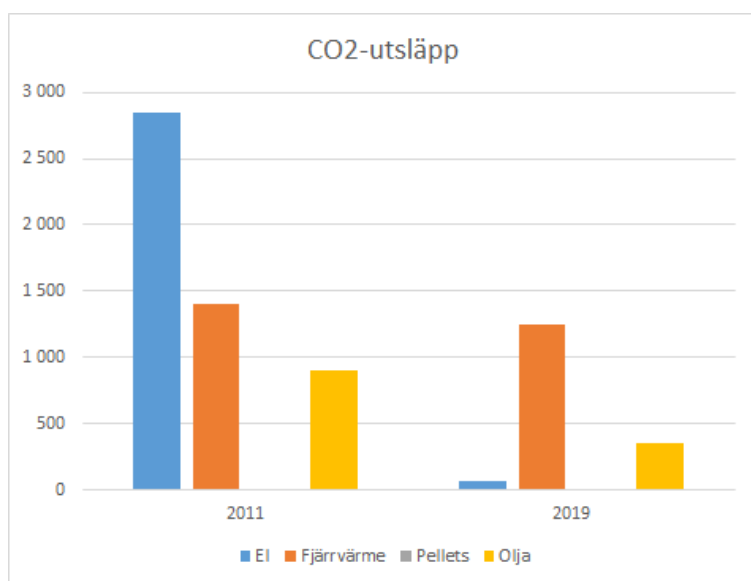


Diagram 2: Total minskning av koldioxidutsläpp i ton per år, 2011/-12 till 2019.

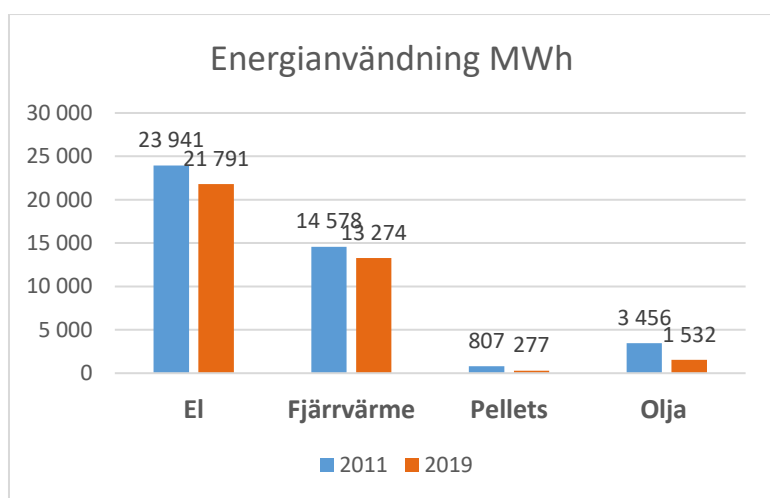


Diagram 3: Förändring av energianvändning från 2011/-12 fram till 2019.

När det gäller egen produktion av förnybar el så beror det lite på hur man räknar. Om man räknar med faktiskt producerad el 2019 i förhållande till faktiskt använd el, så når stiftet gemensamt upp till en egenproducerad andel på 14 %. Men samtidigt vet vi att ett antal större anläggningar blev klara just under 2020 och har inte bidragit till produktionen under året. Räknar man istället med vilken installerad potential som Linköpings stift står för så uppgår den egenproducerade andelen till 22 % vilket skulle betyda att målet är uppnått.

När det gäller målet om att enbart förnybar alternativt egenproducerad el ska användas senast 2020 så är det idag bara Motala församling, Tranås pastorat och Östra Vikbolandet som står utanför det gemensamma ramavtalet. Finspångs församling valde att lämna det gemensamma avtalet april 2021. Motala och Tranås har gjort aktiva val utanför avtalet och har grön el i sina avtal, medan Östra Vikbolandet inte har valt grön el i sitt avtal, men har planer på att göra detta under 2022. Som helhet så når stiftet därför målet

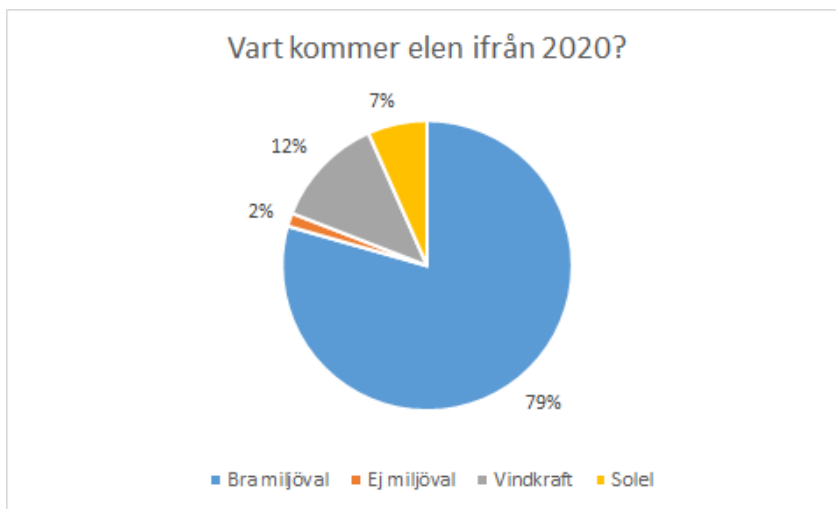


Diagram 4: En översikt över vilken typ av el som används i Linköpings stift idag. Större andelen av stiftets församlingar och pastorat använder i dag vårt gemensamma ram-avtal. Utöver detta bidrar vi till en stor andel egenproducerad el från vindkraftsandelar och solceller, totalt ca 19 % med de uppgifter vi har för solcellsproduktion under 2020.

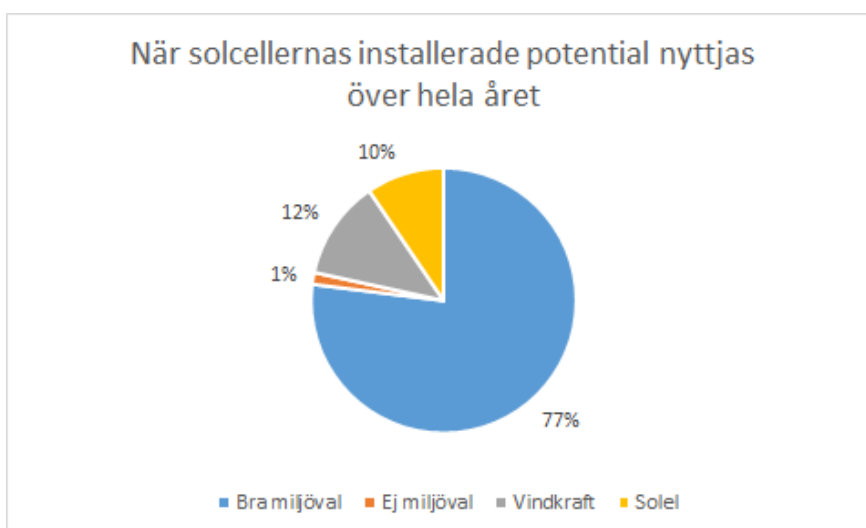


Diagram 5: Diagrammet visar ungefär samma bild som ovan men här är det inlagt den totalt installerade produktionskapaciteten fram till och med 2020. Andelen egenproducerad energi uppgår då till 22 %.

Vad gäller målsättningen om användning av fossil eldningsolja i fastigheterna så finns det fortfarande kvar fyra fastigheter i stiftet som använder fossil eldningsolja i sin uppvärmning. Det målet är därför inte fullt ut uppnått. När det gäller minskningen av eldningsolja så har vi däremot tillsammans minskat användningen med 56 % och uppnår därmed med marginal målsättningen om en 50 procentig minskning till 2020. Det långsiktiga målet om total utfasning av fossil olja till 2045 ser inte ut att vara några problem att nå.

ENHETSNAMN	BYGGNAD	2011 (M ³)	2019 (M ³)	RME	SPETS ANV.	HUVUDSAKL. ANV.
ASPELANDS PASTORAT	Målilla kyrka	19,3	1,0		X	
	Mörlunda kyrka		3,5		X	
	Järeda kyrka		1,0		X	
	Virserums kyrka		1,0		X	
	Hultsfreds fsh		6,0		X	
BORENSBERGS PASTORAT	Tjällmo kyrka	0,3	1,0		X	
	Godegårds kyrka				X	
FINSPÅNGS FÖRSAMLING	Skedevi kyrka	5,7	0,5		X	
	Regna kyrka	0,0	0,0		X	
	Hällesta kyrka		1,0		X	
FOLKUNGABYGDENS PASTORAT	Rök Kyrka**	4,6	1,4			X
LINKÖPINGS DOMKYRKO	Lilla Aska		21,5	X		
NORRA TJUSTS PASTORAT	Ukna Kyrka*	7,0	7,0			X
	Västra Ed Kyrka	28,0	7,0			X
NORRKÖPINGS KYRKOGRÅRDSF	Krematorievägen 6**	81,6	82,0			X
	Vånga kyrka	19,1	2,2		X	
RIMFORSA FÖRSAMLING	Kättilstad kyrka*	10,2	2,0			X
SÖDERKÖPING S:T ANNA FÖRSAMLING	Mogata kyrka***	6,1	5,7	X		
	Hallingebergs fsh	0,0	3,5			
SÖDRA VEDBO PASTORAT	Misterhults kyrka	4,7	2,0		X	
	Nikolai kapell		0,0		X	
	Hults fsh	4,1	0,5		X	
VIMMERBY PASTORAT	Kråkshults kyrka		0,5		X	
	Locknevi kyrka	34,8	1,1		X	
VIST VÅRDNÄS FÖRSAMLING	Vist kyrka	6,0	1,5		X	
YDRE PASTORAT	Asby Kyrka*	11,0	3,5			X
STIFSTGÅRDEN VÅRDNÄS	Spets	4,2	3,0	X	X	
	Reservkraft	0,2	0,2			X

Tabell 2: Fastigheter som fortfarande har kvar oljepanna i någon utsträckning

* Delvis kallställd

** Byggs om till RME under 2021

*** Har RME sedan dec 2020

Det sista målet om att grön fjärrvärme ska väljas om det finns tillgängligt är inte helt lätt att mäta då det inte finns någon entydig definition av vad som egentligen menas med grön fjärrvärme. I nationell nivåns ekonomiska redovisning så uppger 25 enheter att de köper fjärrvärme, 15 av dessa säger sig köpa grön/klimatneutral fjärrvärme. Däremot svarar inte någon på frågan om huruvida ortens fjärrvärmebolag faktiskt erbjuder grön fjärrvärme, det är därför svårt att avgöra hur måluppfyllelsen egentligen ser ut.

Sammanfattning av måluppfyllelse för delmål

- Elanvändningen ska minska med 50 % till 2045
 - ❌ Elanvändningen skall minska med 25 % till 2020
 - ✅ Andelen egenproducerad el-energi ska vara minst 20 % år 2020.
 - ✅ Endast miljömärkt/alternativt egenproducerad förnyelsebar el ska användas senast 2020

- ⬆ Användningen av eldningsolja för uppvärmning ska upphöra till 2045
 - ✖ All användning av eldningsolja som huvudenergikälla ska upphöra till 2020
 - ✅ Användningen av eldningsolja ska minska med minst 50 % till år 2020

- ❓ Grön fjärrvärme ska väljas då leverantörerna erbjuder detta.

Transporter och arbetsmaskiner

Transporter och arbetsmaskiner och även kyrkogård är ett område där vi inte har haft särskilt mycket statistik att utgå från. Måluppföljningen blir därför inte möjlig att göra med lika stor säkerhet för alla mål utan handlar mer om att beskriva arbetet som genomförts.

Vad gäller det första målet om att vid utbyten i första hand välja fordon som drivs av icke-fossila bränslen så har vi inte några tidiga uppgifter om vilka typer av fordon som ägs eller leasas av stiftets olika enheter. Utifrån nyligen tillgängliggjord statistik kan vi däremot se dagens innehav. Vad gäller stiftsorganisationens egna bilar så har majoriteten av dessa leasingkontrakts förnyats under slutet av 2019, de tidigare bensin/el hybriderna byttes då ut mot rena el-bilar samtidigt som nya laddstolpar installerades.

Svenska kyrkan i Linköpings stift har totalt sett 99 personbilar och 209 arbetsfordon registrerade inom sin organisation av dessa har 27 stycken, 27 % fossilfri/hybrid drift av personbilarna, av arbetsfordonen är det 35 stycken, 17 % som är fossilfria/hybrider. Däremot är det inte möjligt att i dagsläget svara huruvida målet kan anses som uppnått eller ej.

Även på kyrkogårdssidan saknas en hel del kunskap om utgångsläget vilket gör det svårt att avgöra huruvida målsättningarna uppnåtts eller ej.

Visst främjande av utbyte till elverktyg har gjorts och flera enheter har påbörjat det arbetet. I de flesta fall har man valt att byta ut verktyg successivt. Istället för att slänga fungerande utrustning har man behållit den till dess att det varit dags att byta. Vad gäller metoder för att minska klimatpåverkan och främja biologisk mångfald så har det även där skett ett främjandearbete, dels via

miljödiplomeringsystemets träffar och utbildningar dels via en särskild utbildningsattsning 2019, "Växtkraft och samspel". Arbetet har också tillslut förts in i ett gemensamt projekt tillsammans med Göteborg och Lunds stift liksom en ny handläggartjänst som handläggare för hållbar mark- och kyrkogårdsförvaltning.

När det gäller målet om resor med allmänna transporter så är även det svårt att med all säkerhet svara på. Det vi vet är att de flesta resor som församlingar och pastorat gör är bilresor. I vissa fall kan det förekomma tågresor-/eller bussresor inom stiftet. Gruppresor sker främst med hyrd buss, där det bussbolag som används mest använder HVO i så stor utsträckning som möjligt. Det kan hända att flygresor förekommer men är ovanliga från församlingar och pastorats sida. Vad gäller stiftsorganisationens egna resor så antogs en mycket restriktiv resepolicy 2017. Majoriteten av resorna till församlingar och pastorat med stiftsorganisationens egna bilar eller med tåg eller buss. Längre resor både till England, Tyskland, Frankrike och Italien har för det mesta skett med tåg, med något enstaka undantag. Om flygresor sker så skall dessa klimatkompenseras vilket också skett, exempelvis handlar det då om en resa till Tanzania. På det hela taget är därför vår uppfattning att målet om allmänna transporter är uppnått, även om det inte kan verifieras med säkerställd statistik.

När det gäller målet om en fungerande infrastruktur för laddning av el-fordon så är helt enkelt målet allt för oklart formulerat för att det ska gå att bedöma om det är klart eller inte. Hur definieras en fungerande laddinfrastruktur? Vi kan i alla fall uppvisa vilka församlingar och pastorat som idag har investerat i egna laddstolpar och vilka som funderar på att installera detsamma, [Se bild](#) Där är det tydligt att infrastrukturen är förhållandevis väl utbyggd i den norra delen av stiftet medan de södra delarna ligger en bit efter. Det som inte finns med på nedanstående kartbild är dock eventuella offentliga laddstationer, men det är inte heller klart om den typen av infrastruktur ska inräknas i målet.

Sammanfattning av måluppfyllelse för delmål

- ❓ Vid utbyte av fordon, ska där så är möjligt, fordon som drivs av icke fossila bränslen väljas.
- ✅ Stiftsorganisationens egna fordon ska senast 2020 drivas primärt av icke fossila bränslen.
- ✅ Utvecklingen av verktyg/fordon som drivs av icke fossila bränslen inom kyrkogårdsförvaltningen ska främjas.
- ✅ Metoder för att minska klimatpåverkan och främja den biologiska mångfalden inom kyrkogårdsskötseln ska främjas (växtval, extensivare skötsel etcetera)
- ✅ Att vid användning av allmänna transporter alltid sträva efter att välja trafikslag med låg klimatpåverkan.
- ❓ Till 2020 ska det inom Linköpings stift finnas en fungerande infrastruktur för laddning av el-fordon.

Jord, skog och fond

Målen inom området jord, skog och fond är i många fall inte tillräckligt specifika för att vara direkt uppföljningsbara. Många av redovisningarna blir därför enbart en beskrivning av själva verksamheten.

Jord

När det gäller investeringar i produktionsanläggningar så har ett antal investeringar gjorts, både större och mindre. Huvudfokus har varit stöd till ekologisk produktion, utfasning av fossila bränslen och investeringar i förnybar energi. Exempel på investeringar är ny spannmålspanna som eldas med flis på gården Stora Berga, bytet möjliggjorde också att resterande fastigheter på gården kan värmas med samma värmesystem så att fossil olja fasas ut. En av de största investeringar som gjorts är i en anläggning för ekologisk produktion av kyckling. Investeringar i solcellsanläggningar har skett på ett par fastigheter, bland annat i Hov. Det finns en potential för solceller på ca 23 fastigheter i dagsläget.

Sammanfattning av måluppfyllelse för delmål

- ✓ Investeringar görs bland annat i produktionsanläggningar för ekologisk produktion.
- ✓ Solcellsanläggningar byggs på ett antal ekonomibyggnader där detta är lämpligt och ekonomiskt försvarbart.

Skog

10 % av den produktiva skogsarealen är undantagen från ekonomisk skogsproduktion och ytterligare 5 % sköts med förhöjd naturvårdshänsyn jämfört med de 5 % som avsätts i den generella naturvårdshänsynen i produktionsskogar.

Vad gäller nya reservatsbildningar så är de klara för Gryt, Ulrika, Regna och Hannes. För st Anna är beslutet klart men pengar saknas ännu och Yxnerum har stiftet valt att själva skydda.

Egendomsförvaltningen fortsätter att jobba med tillsammans med länsstyrelserna i olika naturvårdsåtgärder för att bidra till att de nationella miljömålen ska nås. Exempelvis handlar det om insatser för att frihugga ekar och åtgärder för att stärka biotoper för vildbin. Insatser för särskilda ansvarsarter har skett på minst tre områden. Parallellt med detta sker arbetet med FSC:s och PEFC:s målsättningar där stiftet når samtliga mål i båda certifieringarna.

Vad gäller vägbyggen, transporter med mera så ställer förvaltningen krav på entreprenörer när det gäller bland annat HVO i den mån det är möjligt och rimligt.

Egendomsförvaltningen har också investerat i två stora solcellsanläggningar på egen mark i Assjö respektive Höreda. Anläggningarna beräknas producera drygt 800 MWh per år.

Sammanfattning av måluppfyllelse för delmål

- ✓ 5-10 % av den produktiva arealen avsätts för naturvård. Ytterligare avsättningar om 5-10 % ska göras i den generella hänsyn som lämnas vid avverkning i produktionsskog.
- ✓ För att bidra med en positiv landskapsutveckling söker stiftet samarbete med länsstyrelserna i arbetet med att skydda och utveckla större områden med höga naturvärden. Inom de närmsta åren utreds ett antal nya reservatsområden i Gryt, Ulrika, Hannäs, Yxnerum, Regna och S:t Anna.
- ✓ I arbetet med att uppnå de nationella och regionala miljömålen ska stiftet ligga i framkant. Att nå upp till samtliga certifieringsmål enligt FSC och PEFC.

- ✓ Avsatta naturvårdsskogar ska utvecklas genom aktiv skötsel i minst tre områden årligen.
- ✓ Vägbyggen ska ske med stor omsorg om naturvärdena samt utformas optimalt i förhållande till transportavstånd och lönsamhet. Vid inköp av transportfordon ska fordon med icke fossila drivmedel väljas i första hand. Alkylatbensin och vegoljor används till motor- och röjsågar.
- ✓ Fortsatt utveckling av samarbete med länsstyrelserna om skötseln av områden för gynnande av hotade arter. Kronärtsblåvingen på kyrkans fastighet i Punderum, Ukna, är ett exempel på insatser och samarbete.
- ✓ Skogsförvaltningen utvecklar metoder för bland annat kvalitetssäkrande av traktdirektiv. Direktiv för alla skogliga åtgärder där särskild vikt de kommande åren, läggs vid att minska körskador på mark och särskilt körskador nära vattendrag.

Fond

Stiftet har antagit Svenska kyrkans nationella riktlinjer för fondplaceringar som täcker nedanstående delmål, extern granskning/revison sker årligen.

Sammanfattning av målluppfyllelse för delmål

- ✓ Linköpings stifts prästlönefond ska investera i företag/verksamheter som respekterar följande principer i sin verksamhet:
 - Att följa internationella regelverk som syftar till att skydda människor och miljö.
 - Att resultatet av företagets verksamhet ger ett positivt bidrag när det bedöms i ett ekonomiskt och socialt perspektiv i berörda samhällen.
 - Att företaget i sin användning av naturkapital tar hänsyn till kommande generationers behov.
 - Att företaget arbetar för att minimera sina skadeverkningar på miljön globalt, regionalt och lokalt genom att till exempel använda bästa tillgängliga teknik.
- ✓ Linköpings stift uppfattar klimatförändringarna som ett allvarligt hot och har därför en restriktiv syn på placeringar i företag som ägnar sig åt utvinning av fossila energikällor. Förvaltare av Svenska kyrkans kapital och Linköpings stift förväntas istället investera i bolag som på ett konstruktivt sätt bidrar till att lösa klimatfrågan.
- ✓ Linköpings stift förväntas välja bolag/värdepapper utifrån positiva kriterier. Med det avses företag som i sin verksamhet eller med sina varor och tjänster bidrar till hållbar utveckling.

Kyrkans liv och verksamhet

Målen inom kyrkans liv och verksamhet uppvisar en stor variation och bredd. Några kan med lätthet bedömas och utvärderas utifrån om de uppnåtts eller ej medan andra kräver mer resonemang.

Vad gäller arbetet med att fördjupa den ekoteologiska reflektionen inom ramen för herdebrevet och kyrkosynsarbetet så har det skett en hel del. Bland annat så var temat för hela synodalmötet Luther och eko-/skapelseteologi, bland annat togs boken *Din är jorden – om Luther, andlighet och ekoteologi*, fram till mötet. Hela det mötet klimatkompenserades också, vilket kanske också kan sägas ingå i det andra delmålet.

Linköpings stift deltar aktivt i det ekoteologiska nätverket som drivs via Västerås stift, och även i det lite mindre ekoteologiska forumet som finns kopplat till nätverket. I FIN-arbetet har möjligheterna att

lyfta in miljö- och klimatfrågor/hållbarhetsfrågor lyfts och allt fler församlingar/pastorat som beslutat om nya FIN har lyft in dessa frågor i dokumenten de senaste åren.

Det har genomförts ett försök för att lyfta in miljö- och klimatfrågorna i genomlysningsarbetet utifrån tre olika perspektiv, organisatoriskt arbete, praktiskt arbete och teologisk reflektion. Det vi kan konstatera där är att det finns ett behov av att lyfta de goda exemplen som sker i församlingar och pastorat för att sprida arbetet till fler och genomlysningen ökar möjligheten till att så kan ske. Vidare finns det anledning att fundera vidare på förvaltningstillsynen utifrån miljöperspektiv och hur vi hanterar lagstiftningskrav i de sammanhangen. Församlingar och pastorat är, precis som alla organisationer (och delvis privatpersoner) skyldiga att följa exempelvis miljöbalken, avfallsförordningen med flera men det är väldigt stora skillnader mellan olika församlingar och pastorat i kunskap och praktisk lagefterlevnad. Frågan är vilken roll stiftet kan och bör spela här då det egentligen är kommunen (i de flesta fall) som har tillsynsplikt även om det sällan sker.

Även organisatoriskt är det stora skillnader mellan församlingar och pastorat i stiftet. Några enheter är miljödiplomerade och har utsett en miljöansvarig för verksamheten, andra har ingen genomtänkt organisation och ansvarsfördelning (delegation) alls. Här kan man konstatera att behoven av mer formell organisation av arbetet sannolikt ökar då kraven via lagstiftning och nationella mål ökar hela tiden. Utan genomtänkt ansvarsfördelning och delegation så är antingen kyrkoherden eller kyrkorådets ordförande formellt sett ansvarig. Utöver detta kommer mängder med information, material och riktlinjer nu från så väl nationell nivå som från stiftet, stora mängder ekonomiska medel fördelas i projekt och möjligheter finns för att söka statliga stöd finns inom en rad miljöområden. Frågan blir då hur den informationen når ut till församlingar och pastorat om det inte finns en organisation som är redo att ta emot den. Har kan vi generellt se att det finns stora skillnader mellan de enheter som har en mer formell organisation med utsedda ansvariga och/eller är miljödiplomerade eller liknande när det gäller deltagande i utbildningar, genomförda åtgärder, deltagande i projekt med mera.

När det gäller teologisk reflektion så finns det många församlingar och pastorat där enstaka personer/eldsjälar driver på och lyfter miljö- och klimat i predikningar, förböner, samtalsgrupper, konfirmandgrupper eller genomför specifika aktiviteter så som pilgrimsvandringar, studiecirklar, earth hour konserter eller liknande. Men det är få församlingar som har ett genomgripande "tänk" i verksamheten. Samtidigt upplever vi i samtal att det finns en stor längtan efter fördjupning på området hos många, efter en större helhet i det man gör och efter bättre stöd och verktyg för att omhänderta de existentiella funderingar som många människor brottas med idag i detta område. En fråga som ibland lyfts är känslan av att vi själva håller på med "business as usual" samtidigt som världen är i kris, men det upplevs som svårt att veta vad vi egentligen kan göra och hur vi som kyrka ska relatera till frågorna i vardagen.

Vad gäller det andra målet om att Linköpings stift ska vara en trovärdig röst i klimat/miljöfrågor så är det kanske egentligen en fråga som i ökad utsträckning bör bedömas av andra. Vi kan i alla fall konstatera att Linköpings stifts arbete till stora delar inspirerat till den nationella färdplanen för klimat och att många miljöorganisationer och andra delar av kyrkan lyft stiftets arbete som ett föredöme i olika sammanhang.

När det gäller Svenska kyrkans miljödiplomering så har det under ett antal år pågått ett arbete i det nationella handläggarnätverket för att se över strukturen. Som ett led i detta har vi nu en hållbarhetsportal på nationell nivå som samlar verktyg, goda exempel med mer. Det finns också en digital grundutbildning i miljö att tillgå där. Linköpings stift har varit aktiv i all detta arbete, inte minst har vi lyssnat på våra församlingar och driver bland annat behovet av att förenkla och standarden

något. Detta har gjort att något mindre fokus än vad som kanske skulle ha behövts har lagts på att driva arbetet med att få in fler i diplomeringsystemet i vårt eget stift. Här kommer en genomgång och nytag att behöva ske de kommande åren, förhoppningsvis med en reviderad standard. I dagsläget finns det 6 pastorat och församlingar som i ekonomisk redogörelse svarar att de arbetar enligt Svenska kyrkans miljödiplomerings för hållbar utveckling. Ytterligare pastorat är på väg in i systemet (har påbörjat processen) men fördröjts i och med pandemins framfart. När det gäller stiftsorganisationen så pågår ett arbete för att integrera hela stiftsorganisationen i samma diplomerings system i stället för i tre (fyra med Gransnäs) olika. Sammantaget kan man säga att 11 olika enheter arbetar aktivt med diplomeringsen men ett antal av dessa behöver förnya sin diplomerings enligt standarden.

När det gäller fördjupad integration av pilgrims- och hållbarhetsfrågor så har riktigt stora framsteg skett på en rad olika sätt. En ny handläggare för frågorna har anställts och stiftet är med i ett antal stora projekt för att utveckla lederna både kvalitetsmässigt men inte minst utifrån hållbarhetsperspektiv. Extra roligt är det att vårt deltagande i projekten har bidragit till att belysa just hållbarhetsfrågorna längst med fler låglandsleder och i fler delar av landet än enbart längst pilgrimslederna i Linköpings stift.

Utöver själva ledinfrastrukturen med dess hållbarhetsaspekter så har Pilgrimscentrum tagit ett stort ansvar i den teologiska reflektionen med stor hållbarhetskoppling. Både via pilgrimsteologiska seminariet som ordnas årsvis och via sin verksamhet med pilgrimsvilor, retreat, kurser och vandringar. Extra fokus kommer att ske nu under 2021 i och med att Pilgrimscentrum leder det stora nationella projektet med en ny klimatvandring till klimatmötet i Glasgow, Pilgrim's walk for future. Projektet innebär uppbyggande av ett stort nätverk av goda samverkanspartner i hela landet så väl som utanför landet, både inomkyrkliga och inom andra organisationer. Förhoppningen är att nätverket kommer att fortsätta att vara levande och leda till ytterligare samverkan kring fler frågor även framöver.

Arbetet med ramavtal och gemensamma upphandlingar/inköp har delvis stannat av då det inte längre finns någon som har ett direkt ansvar för frågorna i stiftsorganisationen. Även på nationell nivå så finns inte längre något aktivt nätverk. Däremot så finns det fortfarande ett aktivt arbete på kyrkokansliet för att ta fram gemensamma ramavtal inom olika områden. Göteborgs stift har också anställt en person för nationella klimatmedel för att arbeta just med upphandlingsfrågor. När det gäller dessa tjänster så sker en samverkan mellan stiftet så även Linköpings stift kan sägas ha nytta av detta.

Vad gäller målet om projekt för enskilda medlemmars klimatbelastning så kan man kanske försiktigt uttrycka att det är ett aningen komplext mål. Det som närmast skulle kunna kvala in här är satsningen som skett med början hösten 2020 på en digital "Framtidsfredag" där alla med någon form av intresse för hållbarhetsfrågor är välkomna att mötas, samtala och inspireras/inspirera en timme varje fredag. Knutet till detta finns också en Facebook grupp "planetskötare i Linköpings stift" som är tänkt att samla intresserade inom stiftet kring dessa frågor. Hur utvecklingen av de här delarna sker framöver får framtiden utvisa.

Sammanfattning av måluppfyllelse för delmål

- ☑ Att inom ramen för herdebrevet/kyrkosynsarbetet fortsätta och fördjupa den ekoteologiska reflektionen inom Linköpings stift.
- ☑ Att göra Linköpings stift till en trovärdig röst i klimat/miljöfrågor.
- ☑ Att fördjupa arbetet med miljödiplomering och miljömål
 - Minst 10 enheter diplomerade till 2020
 - Övriga enheter har inkorporerat relevanta delar av Linköpings stifts klimat/miljöstrategi i sina FIN/VP eller andra plandokument
 - Att stiftskansliet upprätthåller sin diplomering
- ☑ Att fortsätta och fördjupa integrationen av pilgrims- och hållbarhetsfrågor.
 - Fördjupa det regionala samarbetet mellan församlingar, kommunala energihandläggare, stift och länsstyrelser kring olika relevanta aktiviteter, till exempel Earth Hour.
 - Att i linje med Green Pilgrimage Network fortsätta utveckla de lokala, regionala och internationella nätverk som syftar till att göra pilgrimskapet, både på pilgrimsdestinationerna och längs med pilgrimslederna, till ett redskap för en ökad förståelse för klimat-/miljöfrågan, samt ett bidrag till en lokal hållbar utveckling där kyrkan spelar en viktig och positiv roll.
 - Att Linköpings stift, genom Pilgrimscentrum i Vadstena, tar en ledande och initierande roll i dessa nätverk.
 - Att bygga vidare på erfarenheterna av Ekovandringen till Paris (kontakter, nätverk och pilgrimsled) och använda dessa för ett fortsatt engagemang i klimat-/miljöfrågan.
- ☑ Att stiftsorganisationens fortsatta arbete med inköp/upphandling, både på egen hand och inom ramen för Kyrkokansliets satsningar, genomsyras av höga miljö-/klimatambitioner.
- ☑ Att utveckla projekt/verksamheter som gör det enklare för kyrkans enskilda medlemmar att leva med lägre klimatbelastning.